

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора **Пріми Раїси Миколаївни** про дисертацію **Горбачової Інесси Ігорівни** «**Формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів**», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей наук. Динамічність різномасштабних змін у всіх сферах життя сучасного людства, інтелектуалізація праці, інформатизація суспільства актуалізують проблему формування мобільності як виняткової особистісної якості фахівця саме у процесі освіти, як стратегічного її напрямку, що засвідчує внутрішню готовність людини до якісних змін, перетворень, успішної життєдіяльності в умовах сучасного ринку праці, як пріоритетного чинника формування суспільного інтелекту, національного ресурсу оновлення соціального життя. Суспільство зацікавлене у професійно компетентному фахівцеві, який уміє думати самостійно і вирішувати різноманітні проблеми, володіє критичним і творчим мисленням, адаптивний, уміє здобувати нові знання, здібний до самонавчання, самоосвіти, до перебудови власного мислення, відповідно сучасним освітнім викликам. Водночас, як слушно відзначає здобувачка, інновації в освіті, відкритий доступ до інформації про освітні системи різних країн та умови праці педагогічних працівників, вільний вибір форм, методів і засобів навчання школярів, що відповідають освітній програмі, право на авторські освітні проекти активізують учителів до формування професійної мобільності.

Відтак, немає сумніву у своєчасності й актуальності дисертаційної роботи Горбачової Інесси Ігорівни, яка присвячена визначенню впливу теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов формування професійної мобільності вчителів на засадах

акмеологічного підходу в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів на рівень сформованості такої якості вчителя. Звертаємо увагу на те, що здобувачка здійснювала дослідження відповідно до напряму наукових досліджень кафедри початкової, дошкільної і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (РК № 0111U008876).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Горбачової І.І., підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертантом, і загалом не викликає сумніву. Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми, науковий і творчий задум здобувачки, відображає процес та результати дослідження.

Нам видається виправданим використання Інессою Ігорівною для вирішення визначених завдань дослідження і перевірки його вихідних припущень комплексу методів набуття та опрацювання отриманої інформації.

Не викликає заперечень обрана структура дисертації як логічна і виважена, зумовлена характером наукового пошуку та змістовністю розв'язання поставлених завдань.

Особливу ретельність дослідниця виявляє в *першому розділі дисертації*, коли на основі аналізу наукової літератури з'ясовує суть професійної мобільності вчителів закладів загальної середньої освіти та визначає зміст її структурних компонентів, розкриває потенційні можливості акмеологічного підходу для формування професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи; теоретично обґрунтовує педагогічні умови формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

Дістали розгорнуте тлумачення й авторське уточнення погляди дослідників на сутність ключових понять «мобільність особистості», «професійна мобільність учителів», пов'язуючи їх з особливостями педагогічної діяльності на засадах акмеологічного підходу, вивчаючи питання формування інтелектуальної й трудової мобільності суб'єктів як освітнього процесу, так і фахівців на виробництві. Це забезпечило здобувачці ґрунтовне трактування поняття «професійна мобільність учителя» як інтегрованого особистісного утворення, що характеризується прагненнями оперативно розкривати власний потенціал у різних видах педагогічної діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги учительської праці, уміннями швидко сприймати зміни в освітній галузі й реагувати на них, бути відкритим до освітніх інновацій, оперативно розв'язувати стандартні й нестандартні педагогічні ситуації, виявляти гнучкість під час перенесення професійних умінь у нові ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, а також розвитком особистісних якостей (адаптивність, активність, емоційна стійкість, ініціативність, рішучість, самостійність, сила волі, схильність до ризику, цілеспрямованість), та сприяє розвитку професійного акме.

Нам імponує підхід автора до виокремлення і характеристики структурних компонентів професійної мобільності вчителів ЗНЗ (мотиваційно-актуалізаційного, компетентнісно-діяльнісного, рефлексивно-адаптивного), наочно представлених на рис. 1.1.

Заслуговують схвалення узагальнення здобувачки щодо доцільності формування компетенцій професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів (рис.1.2), поглибленого вивчення проблеми формування професійної мобільності вчителів ЗНЗ з позиції теорії самоменеджменту.

Аналізуючи потенційні можливості акмеологічного підходу у формуванні професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи

загальноосвітніх навчальних закладів, здобувачка цілком правомірно акцентує на необхідності розвитку їхньої акмеологічної компетентності як інтегративного особистісного новоутворення, що характеризується усвідомленим постійним прагненням удосконалювати себе засобами інноваційної педагогічної діяльності, знаннями й уміннями самоорганізації та самореалізації в професійній діяльності, розвиненими якостями професійної мобільності, самопізнання й самовдосконалення.

Видаються переконливими авторські узагальнення щодо трактування методичної роботи вчителя як сукупності методичних заходів, спрямованих на досягнення професійного «акме», поширення й засвоєння основ педагогічної інноватики, оперативного реагування на нововведення в шкільній освіті, співпраці й партнерських стосунків між суб'єктами освітнього процесу; виокремлення акмеологічних принципів, які забезпечують формування професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів (життєдіяльності, потенційного й актуального моделювання, оптимальності, зворотного зв'язку, операційно-технологічний принцип); напрямів, форм, методів, засобів методичної роботи вчителів, наочно представлених в роботі ЗНЗ I-III ступенів Холодногірського району Харківської області; теоретичні обґрунтування педагогічних умов формуванні професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

Можна погодитися з логікою викладу матеріалу в *другому розділі* дисертації, де здобувачкою висвітлено загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, методи й перебіг експериментальної роботи, уточнено критерії і показники рівнів сформованості професійної мобільності вчителів, проаналізовано результати експерименту.

Виваженість, ретельність та творчий підхід здобувачки виявився при розробленні науково-методичного забезпечення реалізації педагогічних умов

формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів на формувальному етапі педагогічного експерименту, визначенні діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи ЗНЗ (табл. 2.2).

Дисертантка уміло підтверджує свої наукові міркування описом емпіричного матеріалу, наведенням цифрових даних, зверненням до таблиць та рисунків, що підсилює вагомість здобутих даних.

Порівняльний аналіз на початку та після завершення формувального експерименту, доводить ефективність обґрунтованих педагогічних умов формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів і переконує у виваженості, послідовності, конструктивності підходів здобувача до експериментального дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну, яка полягає в тому, що Горбачовою І.І. вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи ЗНЗ, сутність яких полягає в необхідності: а) стимулювання вчителів до розвитку професійної мобільності як складової професійного акме; б) організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу, спрямованої на формування компетенцій професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу; в) забезпечення професійного мобільного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів та експериментально перевірено ефективність цих умов; уточнено суть поняття «професійна мобільність учителя» як інтегроване особистісне утворення, що характеризується прагненнями швидко й оперативно розкривати власний потенціал у різних видах педагогічної

діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги учительської праці, уміннями швидко сприймати зміни в освітній галузі й реагувати на них, бути відкритим до освітніх інновацій, оперативно розв'язувати стандартні й нестандартні педагогічні ситуації, виявляти гнучкість під час перенесення професійних умінь у новій ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, а також розвитком особистісних якостей (адаптивність, активність, емоційна стійкість, ініціативність, рішучість, самостійність, сила волі, схильність до ризику, цілеспрямованість) та сприяє розвитку професійного акме; критерії (мотиваційно-позиціонувальний, когнітивно-процесуальний, рефлексивно-оцінювальний) і показники рівнів професійної мобільності вчителів; подальшого розвитку набули прийоми, методи, форми методичної роботи вчителів (методичний день, блог учителя, індивідуальна карта самоаналізу), що сприяють формуванню їхньої професійної мобільності.

Заслуговує позитивної оцінки практичне значення дослідження, яке полягає, зокрема в тому, що автором розроблено план і зміст методичного семінару для вчителів «Теорія і практика формування професійної мобільності вчителів з позиції акмеологічного підходу», план і зміст занять з тайм-менеджменту, Програму акмеологічного зростання педагогічних працівників згідно з планами роботи Української академії акмеології (м.Київ) та акмеологічного осередку (м. Харків).

Матеріали дослідження можуть бути використані в системі післядипломної педагогічної освіти з метою удосконалення кваліфікації педагогічних працівників, у підготовці майбутніх учителів у процесі викладання навчальної дисципліни «Педагогіка» розділу «Основи педагогічної майстерності», складання навчально-методичних посібників з педагогіки, методичних рекомендацій до організації й проведення педагогічних практик для студентів і магістрів вищих педагогічних навчальних закладів.

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає

сумніву, оскільки вони є цілком адекватними щодо конкретних завдань дослідження, досягнутих завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Слід відзначити, що одержані автором експериментальні дані та зроблені на їх підставі висновки здаються нам переконливими і вірогідними, що забезпечено всебічним теоретичним аналізом накопиченого наукою й практикою матеріалів, єдністю теоретичного та експериментального дослідження. Загальні висновки відповідають поставленим дисертантом завданням, обґрунтованість яких засвідчує самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Таблиці, рисунки увиразнюють уявлення про цілісне дослідження. Мають практичний інтерес і заслуговують позитивної оцінки змістовні додатки. Зазначимо відповідність автореферату тексту дисертації, адекватне охоплення в ньому всіх складових роботи.

Кількість публікацій (15 одноосібних публікацій), обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації є достатніми. Успішна апробація результатів дослідження на міжнародних, усеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях засвідчує, що з результатами наукового дослідження Горбачової І.І. ознайомлена широка громадськість.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити певні дискусійні міркування та зауваження, які потребують уточнень і пояснень:

1. Нам видаються не зрозумілими і певною мірою дискусійними позиції здобувача щодо коректності формулювання четвертого завдання дослідження (співвіднесеність із науковою новизною, його відображення у висновках), третьої педагогічної умови (фактично йдеться про забезпечення зворотного мобільного зв'язку між

суб'єктами освітнього процесу при застосуванні ІКТ), назви таблиць (наприклад, табл. 2.3; 2.7).

2. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби автор змоделивав процес формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів.
3. На наш погляд, доцільно було б визначити ще й п'яте завдання дослідження: розробити й апробувати комплекс акмеспрямованих завдань (методичних рекомендацій) із формування професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, що не лише віддзеркалювало, а й водночас посилювало б практичну значущість виконаного дослідження.
4. Потребує більш розгорнутої аргументації позиція автора щодо виокремлення компонентів, критеріїв, співвіднесеності характеру виявлення виокремлених показників з рівнями сформованості професійної мобільності вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів.
5. Проведення педагогічного експерименту згідно довідок про впровадження локалізоване рамками Харківщини. На наш погляд, було б доцільніше розширити географічні межі дослідницько-експериментальної роботи.
6. Слід звернути увагу на дотримання логічного зв'язку між структурними підрозділами роботи, нових вимог до написання подібних робіт.

Водночас стверджуємо, що зауваження мають здебільшого характер побажань і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Горбачової І.І.

Загальний висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота «Формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи

загальноосвітніх навчальних закладів» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення для розвитку педагогічної науки, містить нові результати в галузі теорії і методики професійної освіти та за своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Горбачова Інесса Ігорівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
теорії і методики природничо-математичних
дисциплін початкової освіти
Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Р.М.Пріма

